

over munnen, slik at denne fikk slått av to tenner i overkjeven?

Lagretten svarte nei på spørsmål 1 og ja på spørsmål 2.

I premissene for straffutmålingen uttaler retten:

„Ved straffutmålingen tas i skjerpene retning i betraktning at tiltalte har handlet forsetlig i relasjon til Haldor S. og at han dømmes for uaktsonhet ene og alene av den grunn at slaget ikke rammet Haldor S., men fornærmede i denne sak.“

Nils Parelius.

Fiktivt sosialt press — En kommentar til en artikkel om gjengkriminalitet

Av amanuensis RAGNAR HAUGE

En av de observasjoner man har gjort innenfor sosialpsykologien er at det ofte finnes en tendens til å tillegge andre oppfatninger som disse i realiteten ikke har. Særlig blant ungdom synes denne tendensen å være utpreget. Gjennom empiriske undersøkelser er det f. eks. påvist at mens få unge piker selv sier at de er tilhengere av „fri kjærlighet“, er det mange av dem som tror at andre unge piker er av motsatt oppfatning,¹⁾ at skolebarn tror at langt fler av klassekameratene liker at det bråkes i klassen enn det som faktisk er tilfelle,²⁾ at ungdom av begge kjønn oppfatter sine jevnaldrende som mindre kristelige enn dem selv³⁾, og at gutter i de nordiske hovedsteder tillegger de jevnaldrende et større alkoholforbruk enn disse faktisk har.⁴⁾

Felles for disse feiltolkningene er at de andre tillegges mer ekstreme oppfatninger eller mer avvikende atferd i forhold til de eksisterende samfunnsverdier enn disse andre i realiteten har. De oppfattes som tilhengere av et friere seksualliv, av bråk i skoleklassen, av et mindre kristelig sinnelag eller av et større alkoholforbruk enn det som er tilfelle. Den unge har en tendens til å undervurdere den støtte de konvensjonelle verdier har — eller sagt på en annen måte, den ungdom som ønsker å leve opp til det han tror er de andre unges oppfatninger, vil være under et fiktivt sosialt press i retning av avvik fra de herskende normer.

¹⁾ Nordland, Eva: *Ungdomspsykologi*. Oslo 1949.

²⁾ Galtung, Ingrid Eide: Den vanskelige og den vanlige klassen. *Tidskrift for Samfunnsforskning*. 1963, vol. 4, s. 33—41.

³⁾ Rommetveit, Ragnar: *Social Norms and Roles*. Oslo 1953.

⁴⁾ Bruun, Kjetil and Ragnar Hauge in collaboration with Nils Christie, Carl-Gunnar Janson, Erland Jonsson, and Svend Skyum-Nielsen: *Drinking Habits among Northern Youth*. Helsinki 1963.

I en tidligere artikkel fremsatte vi den hypotese at dette fenomenet kunne gi et inntak til forståelsen av gjengkriminaliteten.⁵⁾ På basis av en del undersøkelser mente vi å kunne hevde at gruppedannelsene blant kriminell ungdom var mindre fast enn det som var tilfelle blant annen ungdom, og at denne løse gruppestrukturen gjorde at det enkelte medlem i de kriminelle gjengene var mer utsatt for det fiktive sosiale press fra omverdenen enn annen ungdom i mer fast oppbygde grupper.

En av de forutsetninger denne hypotesen bygget på, var at dette fiktive sosiale presset i første rekke kom fra de jevnaldrende og ikke fra kameratene. På grunnlag av de foreliggende undersøkelser kunne vi imidlertid ikke med sikkerhet fastslå hvorvidt det faktisk var slik. I de undersøkelser som var foretatt hadde man nemlig ikke sondret mellom kameratene som de pleide å være sammen med på den ene siden og de jevnaldrende på den annen, og så undersøkt hvorvidt det fantes noen forskjell mellom de oppfatninger den unge tilla disse to kategorier.

I 1964 ble det imidlertid etter initiativ av den Samnordiske Nemnd for Alkoholforskning foretatt en follow-up undersøkelse av alkoholvanene blant nordisk hovedstadsungdom, og denne undersøkelsen ga oss anledning til å ta dette spørsmålet opp til nærmere belysning.⁶⁾ Intervjuobjektene — som utgjorde et representativt utvalg av 18-årige gutter i hovedstaden — ble først bedt om å angi hvor mye de trodde de jevnaldrende gutter og dernest hvor mye de kameratene de pleide å være sammen med, drakk i forhold til dem selv.

Tabell 1. Intervjuobjektene etter deres oppfatning av hvor mye de jevnaldrende på den ene side og kameratene på den annen drikker i forhold til dem selv.

	Jevnaldrende		Kameratene	
	ant	%	ant	%
Mer	78	47,3	29	11,5
Like mye	83	50,3	136	88,5
Mindre	4	2,4	0	0,0
	165	100,0	165	100,0

Tabell 1 viser hvordan svarene på spørsmålene fordelte seg for de 165 Oslo-guttene som oppga at de en eller annen gang hadde anvendt alkohol. Vi ser at intervjuobjektene hadde en utpre-

⁵⁾ Hauge, Ragnar: Gjengkriminalitet. *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskap*. 1963, vol. 51, s. 74—89.

⁶⁾ Undersøkelsen — som er foretatt av det samme forskerteam som nevnt i note 4 — er foreløpig ikke publisert.

get tendens til å tillegge sine kamerater et alkoholbruk som tilsvarte det de selv hadde, mens de samtidig trodde at de jevnaldrende hadde et større alkoholforbruk.

Tabell 2 — som viser besvarelsene på de to spørsmål sett i sammenheng — gir en ytterligere bekreftelse på dette. Mens en tredjedel av intervjuobjektene trodde at de jevnaldrende drakk mer enn deres kamerater, var det bare en tyvendedel som trodde at kameratene drakk mer enn de jevnaldrende.

Tabell 2. Intervjuobjektene etter deres oppfatning av hvor mye de jevnaldrende og kameratene drikker i forhold til hverandre.

	ant	%
De jevnaldrende drikker mer enn kameratene	53	32,1
De jevnaldrende drikker like mye som kameratene ..	104	63,0
De jevnaldrende drikker mindre enn kameratene	8	4,9
	165	100,0

Tabellene viser altså med all mulig tydelighet at mens de unge oppfatter kameratenes alkoholbruk for å være likt deres eget, har de en utpreget tilbøyelighet til å mene at de jevnaldrende bruker alkohol i større utstrekning enn dem selv. Og fordi våre intervjuobjekter nettopp representerer de jevnaldrende — i og med at de er et tilfeldig utvalg av disse — kan vi med sikkerhet slutte at oppfatningene av de jevnaldrendes alkoholbruk er feilaktig. Og i realiteten er oppfatningene enda mer feilaktige enn tabellene gir inntrykk av, fordi de avholdende blant intervjuobjektene ikke ble stilt disse spørsmålene. Vi må derfor kunne konkludere med at den unge er utsatt for et press fra de jevnaldrende i retning av et større alkoholforbruk — et press som for de fleste ikke har noe reellt grunnlag. Fra kameratene derimot føler de seg i langt mindre grad utsatt for noe press i retning av å endre sine drikkevaner — de aller fleste oppfatter seg som normale i forhold til sine kamerater på dette område.

Det er grunn til å tro at dette er noe som ikke bare er begrenset til å gjelde for alkoholbruk, men at det også gjelder på andre områder. Det fiktive sosiale press i retning av avvikende atferd er noe den unge føler rettet mot seg fra sine jevnaldrende, og i langt mindre utstrekning fra kameratene. Mulighetene for at dette presset skal kunne virke motiverende for den unge er avhengig av hvor nært han er knyttet til de andre uten han omgås. Det er avhengig av hvem han har som sin referansegruppe — kameratene eller de jevnaldrende.